

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่องความเปลี่ยนแปลงของชนบทในสังคมไทยภาคกลางในวรรณกรรมของ วัฒน์ วรรลยางกูร มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของชนบทภาคกลาง ปัจจัยหรือสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมในชนบทภาคกลาง รวมทั้งวิเคราะห์พัฒนาการด้านกลวิธีการนำเสนอและทัศนะของผู้ประพันธ์ต่อความเปลี่ยนแปลง โดยศึกษาจากนวนิยายและเรื่องสั้นของวัฒน์ วรรลยางกูรที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2513-2541 มีนวนิยาย 11 เรื่อง และเรื่องสั้น 94 เรื่อง

ผลการศึกษาสรุปได้ว่าวรรณกรรมของวัฒน์ วรรลยางกูรมีพัฒนาการวรรณกรรมเป็นสอง ช่วง ช่วงแรก(2513-2524) วัฒน์เสนอความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลางตามทฤษฎีวรรณกรรมเพื่อชีวิต ที่เสนอให้เห็นความภาพความทุกข์ยากของสังคมชนบท ชาวนาชาวไร่ และผู้ใช้แรงงานที่ต้องเผชิญกับความยากจน และถูกนายทุนเอารัดเอาเปรียบ วัฒน์เสนอว่าชาวนาชาวไร่ ประสบความยากจนไม่มีเงินทุนในการลงทุนเพาะปลูกจึงต้องกู้เงินจากนายทุน แต่นายทุนก็เอารัดเอาเปรียบคดโกงเบียดเบียนอย่างสุดขีด เมื่อชาวนาไม่สามารถผ่อนชำระได้หมด ที่ดินก็ถูกนายทุนยึด เป็นภาพที่แสดงให้การถูกกระทำของชาวนาชาวไร่ นอกจากนี้คนชนบทยังถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจมิชอบกดขี่ข่มเหง ทำให้สังคมชนบทมีสภาพที่ล่มสลาย ความแตกต่างทางชนชั้นระหว่างคนรวยกับคนจนทำให้และโอกาสทางการศึกษาของลูกชาวนาที่แตกต่างจากลูกของนายทุนและข้าราชการ รวมทั้งสภาพสังคมชนบทที่รับวัฒนธรรมใหม่จากสังคมเมืองที่เปลี่ยนแปลงค่านิยมและวิถีชีวิตชนบทที่เคยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้าน ไปสู่การให้ความสำคัญกับความทันสมัยที่ผ่านทางสื่อวิทยุ ภาพยนตร์และโทรทัศน์ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ชีวิตของคนชนบทมีสภาพที่ยากลำบากมากยิ่งขึ้น วัฒน์จึงเสนอแนวทางเพื่อสร้างสังคมที่ดีขึ้นด้วยพลังมวลชน โดยเสนอการต่อสู้ของนักศึกษาเพื่อประชาชน โดยเสนอให้เห็นอุดมการณ์ของนักศึกษาที่ต้องมีอุดมการณ์เสียสละเพื่อประชาชน ผู้เขียนสร้างความหวังว่าการต่อสู้ของมวล ชนจะเป็นแนวทางที่จะทำให้สังคมดีขึ้น รวมทั้งเสนอให้คนชนบทลุกขึ้นต่อสู้กับการกดขี่ข่มเหงของนายทุนและเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยการสร้างพลังสามัคคี การจัดตั้งสหพันธ์ ฯ ความเข้มแข็งและพลังสามัคคีของคนชนบทจะสามารถต่อสู้กับการกดขี่ข่มเหงของนายทุนและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ การปลุกเร้าให้คนชนบทลุกขึ้นสู้กับการกดขี่ข่มเหงอันมิชอบนี้ถือเป็นการเสนอให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทไทยภาคกลางจากเดิมที่คนชนบทยอมเป็นฝ่ายถูกกระทำมา

โดยตลอด โดยไม่สามารถสร้างอำนาจต่อต้านความชอบธรรมใดได้ การวิวัฒน์ชี้ให้เห็นปัญหาและหนทางต่อสู้อันจะนำสังคมชนบทไปสู่สภาพสังคมที่มีความชอบธรรมมากขึ้นจึงถือเป็นความเปลี่ยนแปลงสังคมชนบทให้กลายเป็นสังคมแห่งพลังมวลชนที่จะต่อต้านการกดขี่ของนายทุนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ประพฤตินิยมชอบซึ่งเป็นแนวทางเสนอวรรณกรรมตามทฤษฎีวิวัฒน์กรรมเพื่อชีวิตอย่างชัดเจน

วรรณกรรมช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2525-2541) วัณห์ วรรณยางกูรเสนอความเปลี่ยนแปลงของชนบทภาคกลางจากวาทกรรมการพัฒนาของรัฐ อันได้แก่ การเปลี่ยนระบบความคิดของคนชนบทที่เคยยึดถือชนบทนิยมมาสู่การให้ความสำคัญกับวาทกรรมการพัฒนา วัณห์ชี้ให้เห็นว่าวาทกรรมการพัฒนาทำให้คนชนบทยอมรับการพัฒนาที่มุ่งเน้นวัตถุ ร่วมสร้างความหมายให้ความคิดความเชื่อท้องถิ่นของคนชนบทเป็นความค้อยพัฒนา ในด้านความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากพัฒนาคนมาคม วัณห์ชี้ให้เห็นว่าการคัดลอกจากสังคมเมืองก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตของชนบท จากเดิมที่คนชนบทสัญจรด้วยเกวียนหรือเรือเป็นสำคัญ แต่เมื่อมีการคัดลอก คนชนบทก็เปลี่ยนการดำเนินชีวิตของตนเองมาสู่การใช้รถยนต์ ทำให้คนชนบทต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาวะความเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ถนนยังเป็นสัญลักษณ์ของความเปลี่ยนแปลงที่เชื่อมโยงสังคมเมืองและสังคมชนบทเข้าด้วยกัน ทำให้ถนนเป็นเส้นทางที่แผ่ขยายความเจริญรูปแบบต่างๆ จากสังคมเมืองมาสู่สังคมชนบทด้วย

ความเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่การเป็นสังคมเมืองและสังคมอุตสาหกรรม นั้นมีจุดเริ่มต้นมาจากการกว้านซื้อที่ดินของนายทุน การที่รัฐส่งเสริมการลงทุนและผลักดันให้สังคมชนบทที่เป็นสังคมเกษตรกรรมเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นสังคมเมืองและสังคมอุตสาหกรรมที่เป็นผลจากวาทกรรมพัฒนาที่เข้ามาสร้างค่านิยมใหม่ให้คนชนบทเห็นว่าการขายที่ดินจะเป็นหนทางในการยกระดับฐานะทางสังคมของตนเองให้เป็นที่ยอมรับแก่คนในสังคม จนทำให้คนชนบทละทิ้งค่านิยมเดิมที่จะต้องอนุรักษ์ที่ดินไว้เป็นที่ทำกินและมรดกให้แก่ลูกหลาน รวมทั้งความขัดสนของคนชนบทในเรื่องการหารายได้จากอาชีพเกษตรกรรมที่ไม่สามารถหารายได้ให้เพียงพอกับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นอันเป็นผลมาจากระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เข้ามาสร้างค่านิยมในการบริโภคแก่คนชนบทเมื่อนายทุนกว้านซื้อที่ดิน คนชนบทจึงตัดสินใจขายที่ดินแลกกับเงินตรามาซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกประเภทต่างๆ เมื่อคนชนบทขายที่ดินให้ภาคอุตสาหกรรมแล้ว คนชนบทที่เคยยึดอาชีพเกษตรกรรมและเป็นเจ้าของการผลิตก็ต้องเปลี่ยนแปลงตนเองไปเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมแทน ในด้านสิ่งแวดล้อมของชนบทเมื่อนายชนบทขายที่ให้กับภาคเอกชนเพื่อสร้างเป็นอาคารพาณิชย์และ โรงงานอุตสาหกรรมแล้ว สังคมชนบทที่เคยเป็นสังคมที่มีความสมบูรณ์ทางธรรม

ชาติก็เปลี่ยนแปลงเป็นอาคารที่พักอาศัยและ โรงงานอุตสาหกรรมก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศและ น้ำเน่าเสีย

ความเปลี่ยนแปลงของชนบทเนื่องจากสื่อวิทยุทรานซิสเตอร์ เป็นสื่อบันเทิงชนิดแรกๆ ที่เข้ามาสร้างความเปลี่ยนแปลงให้คนชนบท โดยสร้างค่านิยมใหม่ที่วิทยุทรานซิสเตอร์เป็นเครื่องแสดงออกถึงความทันสมัย รวมทั้งการ ได้บริโภคสินค้าที่ผ่านการโฆษณาทางวิทยุก็เป็นการแสดงออกถึงความทันสมัยเช่นกัน ทำให้คนชนบทละทิ้งการพึ่งพาธรรมชาติอย่างพอเพียงมาสู่การบริโภคนิยม ในขณะที่วิทยุทรานซิสเตอร์พัฒนาก็เสนอถึงประโยชน์ของวิทยุทรานซิสเตอร์ ดังจะเห็นได้จากรายการส่งเสริมการเกษตรที่แนะนำการทำเกษตรกรรมแผนใหม่ให้คนชนบท ดังนั้นวัฒนธรรมจึงแสดงความห่วงใยว่าคนชนบทควรมีสติในการเลือกใช้สื่อวิทยุเพื่อให้คนชนบทสามารถใช้ความเจริญและการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของคนชนบทมากที่สุด

ความเปลี่ยนแปลงของชนบทที่เกิดจากระบบเศรษฐกิจทุนนิยมทำให้คนชนบทเปลี่ยนแปลงค่านิยมและพฤติกรรมให้หันมาสะสมทุนเพื่อเป็นเครื่องแสดงออกถึงฐานะทางสังคมและการมีหน้ามีตาในสังคม ด้วยค่านิยมดังกล่าวทำให้คนชนบทมุ่งจะแสวงหาความร่ำรวยจากการสะสมทุนให้มากที่สุดและละเลยความถูกต้องชอบธรรม ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมก็สนับสนุนให้คนชนบทยกย่องว่าเงินเป็นใหญ่และเข้ามาเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมประเพณีไปสู่การแข่งขันและการพนันทำให้ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมจึงเป็นวาทกรรมการพัฒนาอีกรูปแบบหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงระบบความคิด ค่านิยมและวิถีชีวิตของคนชนบทให้เปลี่ยนแปลงไป

ในด้านการย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในเมืองอันเป็นผลมาจากมายาคติที่คนชนบทคาดหวังว่าสังคมเมืองจะเป็นสังคมแห่งโอกาสทางเศรษฐกิจที่คนชนบทสามารถสร้างฐานะและความเป็นอยู่ที่ดีกว่าชนบท แต่เมื่อคนชนบทอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองก็พบว่าชีวิตในเมืองไม่ได้เป็นดังที่คาดหวัง แต่ชีวิตในเมืองต้องแก่งแย่งแข่งขันเพื่อเอาตัวรอด ท่ามกลางการแข่งขัน คนในสังคมจึงไม่มีความจริงใจให้กัน คนชนบทจึงต้องอยู่ในสังคมเมืองด้วยความโดดเดี่ยวและคิดถึงความอบอุ่นที่บ้านในชนบท ชีวิตของคนชนบทที่เดินทางอพยพเข้ามาทำงานในเมืองมิได้เป็นชีวิตที่มีความสุขสบายแต่อย่างใด คนชนบทต้องเผชิญกลตวงของคนเมือง ถ้าหากหลงเชื่อที่เท่ากับคนชนบทเป็นเพียงเหยื่อและเป็นผู้ถูกกระทำ ความหวังดังกล่าวของคนชนบทเป็นมายาคติที่คนชนบทต้องเผชิญในสังคมเมือง จะเห็นว่า ปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสังคมชนบททั้งในด้านของสังคมและวิถีชีวิตของคนชนบท และเป็นปัจจัยเปลี่ยนแปลงที่เป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรมการพัฒนาที่เข้าสร้าง

ความคิดและค่านิยมให้คนชนบทเห็นว่าการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ จะนำมาซึ่งความเจริญและความทันสมัย

แม้ว่าวัฒน์จะวิพากษ์การการพัฒนาที่มุ่งเน้นวัตถุของภาครัฐที่สร้างความเปลี่ยนแปลงสังคมชนบทก็ตาม วัฒน์ก็แสดงทัศนะที่ต้องการให้คนชนบทรู้เท่าทันการพัฒนาและความเจริญว่ามีได้เป็นเครื่องแสดงออกถึงการได้รับการพัฒนาแล้วเพียงประการเดียว ในขณะที่สังคมชนบทกำลังได้รับการพัฒนาจากวาทกรรมการพัฒนาที่เท่ากับว่าวาทกรรมพัฒนากำลังเข้าเปลี่ยนแปลงสังคมชนบทที่เคยสงบสุขอย่างพอเพียงให้เปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสังคมเมืองและสังคมทุนนิยมด้วย หรือกล่าวได้ว่าวัฒน์เห็นว่าคนชนบทไม่ควรให้ความสำคัญกับความเจริญทางวัตถุ วัฒน์เสนอว่าความสุขที่แท้จริงมิได้เกิดจากการบริโภควัตถุ แต่เป็นการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่จะสามารถทำให้คนชนบทมีความสุขอย่างยั่งยืนและเป็นทางออกให้คนชนบทสามารถดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุขอย่างยั่งยืน งานวรรณกรรมช่วงที่ 2 ของวัฒน์วรรณยางกูรจึงเป็นการมองความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทที่เกิดจากวาทกรรมการพัฒนาอย่างรอบด้าน โดยชี้ให้เห็นปัญหาอันเกิดจากความเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งเสนอทางออกท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยเศรษฐกิจพอเพียงและยั่งยืนเพื่อให้สังคมชนบทเป็นสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องความเปลี่ยนแปลงของชนบทเป็นประเด็นที่น่าสนใจจึงควรมีการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทในภูมิภาคอื่นๆ หรือศึกษาจากนักเขียนท่านอื่นที่สะท้อนปัญหาความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทเพื่อเปรียบเทียบกับชนบทภาคกลางต่อไป